

Klima- og miljødepartementet
Levert digitalt
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

30.01.26

Svar på høring - endring i lov 25. juni nr. 69 om bærekraftige produkter og verdikjeder (bærekraftige produkter-loven) § 14 om overtredelsesgebyr

Forbrukerrådet støtter departementets oppfatning av behovet for endring av lov om bærekraftige produkter og verdikjeder (bærekraftige produkter-loven) som følge av EUs økodesignforordning 2024/1781, herunder artikkel 74 om innføring og bruk av nasjonale sanksjonsmidler ved brudd på forordningens bestemmelser.

Vi er videre enige med departementet i at overtredelsesgebyr synes å være en formålstjenlig reaksjonsform for overtredelser av økodesignkrav som følger av loven, og avventer departementenes kommende vurdering av straff som sanksjonsmiddel ved brudd på forordningen. Til slutt fremstår lovens § 14 som naturlig plassering av hjemmelen for overtredelsesgebyr.

Oppsummert mener Forbrukerrådet følgende:

- Forbrukerrådet støtter departementets vurdering av at det er nødvendig å ha sanksjoner som fungerer preventivt for å sikre at formålet med regelverket oppfylles. Dette er en forutsetning for at mer bærekraftige produkter kommer på plass, og at man i sum reduserer miljøproblemene knyttet til forbruk av varer.
- Forbrukerrådet er opptatt av at det er tilstrekkelige ressurser i tilsynsapparatet for å sikre håndheving av regelverket, samt at det bør etableres en varslingsordning for forbrukere.
- Bærekraftige produkter-loven § 14 annet ledd bør utformes i tråd med forordningen, slik at terskelen for illeggelse av overtredelsesgebyr ikke blir unødvendig høy.
- Det bør opprettes en henvisning i forbrukerkjøpsloven til bærekraftige produkter-loven for å dra nytte av det privatrettslige sporet for å nå forordningens formål, samt bidra til en pedagogisk fremstilling av regelverket.
- Forbrukerrådet mener at tilsvarende virkemiddelapparat også bør brukes på andre forbrukerfelt.

1. At økodesignregelverket følges er avgjørende for bærekraftig forbruk

Forbrukerrådet vil vise til at økodesignregelverket og lov om bærekraftige produkter og verdikjeder er et avgjørende regelverk for at det skal bli enklere for forbrukere å velge bærekraftige produkter, og at de mest miljøskadelige produktene ikke lenger settes på markedet. Kravene til levetid og reparerbarhet er også avgjørende for at Norge skal nå fastsatte mål om sirkulær økonomi.

Under 7.3.2 i høringsbrevet står følgende «Brudd på regelverket vil som regel ikke innebære noen fare for direkte helse- eller miljøskade, men at produktene på markedet ikke holder foreskrevne bærekraftsstandard vil svekke den samlede måloppnåelsen og formålet med regelverket.» Forbrukerrådet kan forstå tanken bak dette, men indirekte er de totale helse- og miljøeffektene av at produkter ikke overholder bærekraftsstandarden store. Vi er derfor glade for at departementet vektlegger de totale effektene for overtredelser på miljøområdet, og anbefaler at det derfor er nødvendig å ilegge sanksjoner også for mindre overtredelser.

Det kan for flere produktgrupper være kostnadskreven å følge gjeldende og kommende økodesignkrav. Hvis brudd på regelverket får ingen eller svært lav negativ konsekvens, vil dette bidra til en urettferdig konkurransesituasjon, der det kan være økonomisk lønnsomt å ikke følge regelverket. Avskrekkende håndheving er nødvendig for å sikre en rettferdig konkurransesituasjon. At sanksjoner skal virke effektivt og avskrekkende, har støtte i fortalens punkt 114. Der står det blant annet: «Sanksjonerne skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning og bør som minimum omfatte bøder og tidsbegrænset udelukkelse fra offentlige udbudsprocedurer». Når det kommer til utmåling, peker samme punkt i fortalen på at sanksjonenes størrelse kan beregnes «... på grundlag af den samlede omsætning eller den årlige indkomst, og de økonomiske fordele, der er opnået ved og genereret af overtrædelsen».¹

Det er nødvendig å ha tilstrekkelige ressurser til kontroll og håndheving av at regelverket følges. En endring av loven bør følges av økte ressurser, slik at tilsynsmyndighetene kan håndheve den. Forbrukerrådet vil også anbefale en varslingsordning der forbrukere kan varsle om produkter, produsenter og forhandlere som ikke oppfyller grunnleggende kvalitets- og informasjonskrav ifølge dette regelverket. Dette vil kunne være et nyttig verktøy også for at tilsynsmyndighetene kan gjøre målrettede kontroller.

¹ [Europa-Parlamentets og Rådets forordning \(EU\) 2024/1781 af 13. juni 2024 om fastlæggelse af en ramme for fastsættelse af krav til miljøvenligt design for bæredygtige produkter, om ændring af direktiv \(EU\) 2020/1828 og forordning \(EU\) 2023/1542 og om ophævelse af direktiv 2009/125/EF EØS-relevant tekst.](#)

2. Beslutning om illeggelse av overtredelsesgebyr og gebyrets størrelse

Det vises til § 14 i forslaget til lovendring av bærekraftige produkter-loven, hvor annet ledd sier at momentene i økodesignforordningens artikkel 74 nr. 2 er relevante ved illeggelse av overtredelsesgebyr etter første ledd. Forslagets annet ledd må forstås slik at momentene er relevante for vurderingen av 1) om overtredelsesgebyr skal ilegges, og 2) størrelsen på gebyret. Denne forståelsen støttes av departementets uttalelser i høringsnotatet punkt 7.5 på s. 29, samt foreslåtte tredje ledd.

Denne forståelsen av forordningen synes å være uriktig, da forordningens artikkel 74 punkt 1 fastsetter at medlemsstatene skal opprette sanksjonshjemler ved brudd på bestemmelsene i forordningen. Punkt 2 sier at sanksjonene skal ta tilbørlig hensyn til opplistede momenter, mens punkt 3 sier at sanksjonene ved overtredelser minimum skal utgjøre bøter eller tidsbegrenset utestengelse fra offentlige anskaffelser.

Forordningen artikkel 74 er dermed relativt klar på at det ved brudd på forordningens bestemmelser skal reageres med sanksjoner, og at disse sanksjonene i det minste må være i form av bøter eller utestengelse, jf. hhv. punkt 1 og 3. Punkt 2 må dermed forstås dithen at de opplistede momentene er relevante ved vurderingen av *hvor streng* sanksjonen skal være, ikke *om* bruddet skal medføre sanksjonering. Fortalens punkt 114 underbygger denne forståelsen. I konteksten av bøter synes momentene å gi anvisning på overtredelsesgebyrets størrelse.

For at formålet med forordningen skal oppnås, er det viktig at sanksjonene og tilsynet er effektivt og avskrekkende. Dersom hjemlene for å ilegge sanksjoner ved brudd på økodesignforordningen utformes med høyere terskel i Norge enn i EU/EØS for øvrig, kan Norge bli et land der sanksjonene ikke er preventive nok til å hindre brudd på lovverket. Dette vil ha negative konsekvenser for miljø og forbrukere, samt kan innebære manglende overholdelse av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen.

3. Muligheten til å utestenge aktører fra offentlige anskaffelsesprosesser

Forordningens artikkel 74 er tydelig på at tidsbegrenset utestengelse fra offentlige anskaffelsesprosesser er en nødvendig sanksjon. Forbrukerrådet støtter en slik sanksjon. Departementet mener dette må knyttes til et strafferettslig spor, og at innføring vil kreve endringer i regelverket om offentlige anskaffelser. Det er foreslått å avvente dette til EU-kommisjonen har kommet med nytt forslag til anskaffelsesdirektiv. Forbrukerrådet mener det er synd at de klare føringene fra direktiv og fortale ikke følges opp i forslaget til lovendring.

Samtidig har Forbrukerrådet merket seg at det ligger hjemler i gjeldende anskaffelsesforskrift til å avvise aktører som har alvorlige og gjentatte brudd på bestemmelser som omhandler blant annet miljø. I påvente av endringer i anskaffelsesregelverket bør departementet som et minimum sørge for god veiledning om bruk av dette, og lage en oversikt over aktører som har fått overtredelsesgebyr for brudd på økodesignregelverket, som kan brukes i offentlige anskaffelsesprosesser.

4. Brudd på økodesign kan utgjøre mangel etter forbrukerkjøpsloven

Lov om bærekraftige produkter og verdikjeder gir lovhjemmel for at det stilles krav til økodesign for produkter som skal innføres og omsettes i Norge. Krav til økodesign ved produkter er en offentligrettslig forpliktelse som kan utgjøre en kjøpsrettslig mangel etter forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav e dersom disse ikke er overholdt.

Forbrukerrådet mener det er viktig at også det privatrettslige sporet benyttes, for å styrke omstillingen til et mer bærekraftig samfunn og for å nå målsetningene som ligger bak økodesignforordningen.

Forbrukerrådet foreslår at forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd bokstav e gis en henvisning til aktuelle norske lover med forskrifter der krav til økodesign tas med. Den foreslåtte endringen vil ikke medføre en justering av rettstilstanden, men gi forbrukere og selgere et godt pedagogisk innblikk i betydningen av offentligrettslige krav til produkter, herunder krav til økodesign.

5. Tilsvarende virkemidler bør benyttes på andre forbrukerområder

Forbrukerrådet vil benytte anledningen til å peke på at det nivået av forbrukerbeskyttelse som følger med økodesignforordningen og bærekraftige produkter-loven, er sårt trengt på andre forbrukerfelt. På markedsføringslovens område, hvor Forbrukertilsynet (FoT) fører tilsyn med urimelig markedsføring- og forbrukervilkår, er det et stort behov for mer effektive og avskrekkende virkemidler. En kort redegjørelse viser dette:

De siste 25 årene har FoT i snitt fattet ca. seks vedtak per år. I hele 2025 ble det kun fattet vedtak mot fem selskaper i tre ulike bransjer. FoT dekker alle forbrukermarkeder. Risikoen for å bli møtt med en sanksjon som faktisk merkes er tilnærmet ikke-eksisterende for de som bevisst bryter loven. Mye av årsaken til få vedtak synes å ha sin forklaring i forhandlingsmodellen.

Forhandlingsmodellen praktiseres av Markedsrådet, med krav om at FoT i alle saker må gi individuell veiledning til næringsdrivende før de kan ilegge bøter - uansett hvor alvorlig overtredelsen er.² Dette virker ikke avskrekkende og er uforholdsmessig ressurskrevende.

Forbrukerrådet anser det som prekært at også den praktisk sett viktigste aktøren for tilsyn på forbrukerområdet får verktøy som muliggjør et effektivt og avskrekkende tilsyn.

Vennlig hilsen

Forbrukerrådet

Mette Fossum
Forbrukerdirektør

Elin Volder Rutle
Fagsjef Bærekraft

² Forbrukertilsynets brev "Forslag om lovendring for mer effektivt tilsyn med forbrukervernreglene og åpenhetsloven" til Barne- og familiedepartementet av 29. april 2025, saksnummer 148201, punkt 2.3